

Abstract. The article is devoted to the analysis of semantic and pragmatic peculiarities of modeling the metaphor of fear in English literary texts. The main focus is on the novels «Bitter Orange» by Claire Fuller and «The Butterfly Summer» by Harriet Evans. The Gothic novel is famous for its ability to create an atmosphere of fear, horror, and mystery, focusing on the motifs of the supernatural and mystical. The article reveals the key aspects of the role of metaphor in the Gothic novel. Particular attention is paid to the analysis of the realization of the concept of «fear» in the selected novels, in particular, the nominative field of this concept and «classifier words» that describe the feeling of fear.

Keywords: metaphor, fear, gothic novel, semantics, linguistics.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Фуллер К. Bitter Orange. Penguin Books, 218. 320 с.
2. Еванс Х. The Butterfly Summer, Notting Hill Editions, 2017, 400 с.
3. Андрейченко О. І. Артефактна метафора в сучасному політичному дискурсі. *Лінгвістичні студії*. 2011. № 23. С. 106–110.
4. Загнітко А. П. Сучасна лінгвістика: погляди та оцінки: науково-аналітичне видання. Донецьк: ДонНУ, 2014. 464 с.
5. Хорошун О. О. Концептуальна метафора: актуальні засади дослідження. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк, 2010. С. 222–225.
6. Єфименко Т. М. Жанрова трансформація готичного роману в сучасній британській прозі. *Наукові записки*. № 145. Кіровоград, 2016. С. 540–543.
7. American Heritage Dictionary: 4th edition, Houghton Mifflin Company. URL: <http://www.answers.com/library/Dictionary-cid-74243>
8. Longman Dictionaries Online. URL: <http://www.longmandictionariesonline.com>

УДК 821.161.2

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ПРОБЛЕМАТИКА У РОМАНІСТИЦІ ПАВЛА ВОЛЬВАЧА

І. С. Корецька, О. Є. Соловей

Анотація. У статті проаналізовано соціально-політичну проблематику романістики П. Вольвача. Звернено увагу на її місце у структуруванні автобіографічного дискурсу романів «Кляса», «Хрещатик-плаза» та «Сни неофіта». Диференційовано соціально-політичні проблеми, які виділяє у своїх творах П. Вольвач. Визначено основні художні аспекти відтворення соціально-політичної проблематики у досліджуваних романах.

Наукова новизна дослідження полягає у вивченні соціально-політичної проблематики романістики П. Вольвача як засобу структурування її автобіографічного дискурсу.

Теоретичне значення дослідження: узагальнено теоретичні аспекти щодо жанру індустріального роману, зібрано літературознавчий досвід щодо вивчення прози П. Вольвача.

Практичне значення одержаних результатів зводиться до того, що вони є кроком до вивчення прози П. Вольвача, яка сьогодні досліджена недостатньо. Зокрема, вивчення соціально-політичної проблематики у романістиці автора дає змогу не лише говорити про структуру автобіографізму у його творчості, але й про особистість П. Вольвача та його ставлення до епохи, у якій він жив і творив.

Матеріал дослідження становлять романи П. Вольвача «Кляса», «Хрещатик-плаза» та «Сни неофіта».

Під час роботи використано такі методи дослідження: компаративний, соціологічний, біографічний, філологічний, психологічний, структуралістський, культурно-історичний.

Ключові слова: автобіографізм, соціально-політична проблематика, епоха, Вольвач.

Постановка наукової проблеми та її актуальність. У сучасному українському літературному процесі важливе місце посідає творчість Павла Вольвача – поета, прозаїка та есеїста, який є одним із лідерів літературного покоління 1990-х років. Його творчість відзначається тверезістю бачення історичних процесів та стоїцизмом, самозосередженістю – відсутністю ілюзій, самозаглибленням, психологізмом, екзистенціалізмом і водночас тяжінням до найсучасніших художніх форм. Історизм, документальність у творах Павла Вольвача, його прагнення до життєподібного відтворення дійсності у всіх формах, створення типових образів – все це, безумовно, характеризує автора як художника реалістичного типу творчості. Однак у своїх творах письменник використовує також постмодерністські техніки, про що свідчать його романи, у яких чільне місце посідає автобіографізм.

На наш погляд, автобіографізм як дискурс має таку структуру: 1) епоха – загальна доба, час, тло на якому відбуваються описувані події; 2) особистість автора та інших реальних пер-

сонажів; 3) події – це безпосередньо ті сюжетні лінії, які створює автор, і які є відображенням його реального життєвого досвіду чи досвіду, з яким він був знайомий. Для правдивого відображення першого з виділених елементів – епохи – важливе значення має відтворення її соціально-політичних проблем та негараздів. Навіть якщо твір показує життя однієї людини, вплив епохи буде відображено у тих чи інших потребах та перипетіях долі. Вивчення проблем епохи, яку відтворює у своїх автобіографічних творах П. Вольвач, дає змогу не лише говорити про структуру автобіографізму у його творчості, але й про особистість автора та його ставлення до епохи, у якій він жив і творив.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Прозову творчість автора лише починають досліджувати з наукового погляду. Це, зокрема, праця Л. Йолкіної [4], в якій досліджено специфіку реалізації ліричного суб'єкта в поезії Павла Вольвача; О. Стусенка [10], в якій різко негативно характеризується творчість автора, В. Ярошук [12], у якій досліджено онтологічні виміри творчості письменника. О. Соловей писав рецензії на книги автора [9], а також детально досліджував поетичне вибране Павла Вольвача «У Києві» [8]; І. Ленюк [5] досліджувала постмодерністські риси у романі П. Вольвача «Хрещатик-плаза».

О. Соловей зазначає, що «попри видані романи, Вольвач до сьогодні об'єктивно залишається передовсім поетом» [8, с. 7]. Погоджуємося з цією думкою, а також погоджуємось із думкою І. Ленюк, яка підкреслює, що «це той поет, який функціонує і в романному тексті», і це «не заважає помічати експотенціальні зміни життя з позицій П. Вольвача» [5, с. 207].

Можливо, через те, що літературознавці бачать у П. Вольвачу насамперед поета, наукових праць, які б досліджували його прозові твори, зокрема соціально-політичні проблеми, відображені у них, сьогодні практично відсутні.

Мета статті – дослідити соціально-політичну проблематику у романістиці П. Вольвача.

Досягнення цієї мети передбачає розв'язання таких завдань:

- 1) проаналізувати трилогію «Кляса», «Хрещатик-плаза» та «Сни неопіта» як індустріальну прозу;
- 2) диференціювати основні соціально-політичні проблеми, які виділяє у своїх творах П. Вольвач;
- 3) визначити основні художні аспекти відтворення соціально-політичної проблематики у досліджуваних романах.

Об'єкт дослідження – трилогія П. Вольвача «Кляса», «Хрещатик-плаза» та «Сни неопіта».

Предмет дослідження – соціально-політична проблематика у зазначених романах.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Трилогію «Кляса», «Хрещатик-плаза» та «Сни неопіта» можна визначити як індустріальну прозу. Індустріальна проза у світовій літературі сягає корінням у раннє британське вікторіанство. У той час багато авторів – Бенджамін Дізраелі, Елізабет Гаскелл, Чарльз Кінгслі, Чарльз Діккенс – почали активно змальовувати індустріальну тематику. Актуальною на той час була тема соціального запиту та страйкових рухів. Побут робітників описувався коротко, акцент робився на викритті різних сторін експлуатації. Натомість у Радянському Союзі індустріальний топос усвідомлювався як романтичний: ідеалізація праці з метою побудови соціалізму. Прояви антиутопії траплялися рідко, але вони не могли протистояти лінії державного управління літературою. Для радянського промислового роману було нетипово замикатися в колі якогось мікросоціуму. Перспектива завжди була на універсальному рівні світлого комуністичного майбутнього [11]. На відміну від радянського індустріального роману, сучасна індустріальна проза обмежена мікросуспільствами, натуралістична за сюжетом, мовою і, звісно, проблемами.

Твори П. Вольвача можна вважати перехідною моделлю індустріальної прози. За основу тут взято доволі герметичний мікросоціум міста та мікрорайону, всі сюжетні лінії переплітаються. Твори характеризуються високим натуралізмом. Отже, загальна парадигма творів вказує на сучасну західну модель промислової прози. Проте головний герой виявляє свою тотальну приналежність до байдужого люмпенізованого суспільства і грішить роздумами про національні та загальносуспільні проблеми.

Кінець 80-х років, як ми вже визначили раніше, став переломним для суспільства. Роман «Кляса», дія якого розгортається в той час, став поворотним моментом у парадигмі індустріального роману в українській літературі. Більшість сучасних українських романів написані з погляду письменників і про життя письменників. Рідко зустрічаємо прозу, де йдеться про інші верстви українського суспільства. І саме П. Вольвач зумів поставити індустріальне Запоріжжя на карту сучасної української прози.

Найперша та, напевно, найвагоміша суспільно-політична проблема, яку підіймає автор у творі (і у двох пізніших романах) – це проблема незалежності України та її дерусифікації. Це також мовне питання, яке є актуальним і в наш час. Усі ці проблеми тісно між собою пов'язані, одна зумовлює іншу, і без їх розв'язання автор не бачить сильної і незалежної України.

Роман «Кляса» відображує час, час коли Україна вкотре перебувала на шляху до своєї незалежності. Головний герой твору бухає з «корешами», працює на заводі, кохає жінку – одним словом, живе звичайне, хоча й доволі насичене життя. Але одночасно він малює, пише вірші та любить Україну й українську мову. Це, мабуть, від батька та дядьків, що були патріотами та передали йому дух опору до русифікації.

Дія відбувається наприкінці 1980-х років, коли денаціоналізація та люмпенізація досягли свого апогею і поступилися місцем перебудові. Пролетарське середовище жило абсолютним сьогоденням із чітко окресленим циклічним ритмом: зміна – пияцтво – похмілля. Такий спосіб життя сформував абсолютно вузький світогляд. У «Клясі» він розкривається в діалогах героїв, а не в прямих характеристиках: «– Та давай, пий – стакан не задержуй! – вже нетерпляче, але весело озивається “сім'я”» [1].

Так створюється тло для героя та частини його оточення, яким притаманний ширший світогляд: «Він не бачить лише того, що навколо, але й ніби відчуває щось невидиме – людей, тих, хто пройшов, але був тут, у плоті та крові, часи, які летіли, але тремтіли в повітрі, і так далі, і багато іншого» [1].

На перший погляд, пролетарсько-люмпенізовані персонажі твору зовсім не тяжіють до чогось подібного, до якогось «клясу», а радше до «робочого класу», і не задумуються над якимись там далекими проблемами незалежної, дерусифікованої України. Проте головний герой Павло «копіює своїх знайомих і друзів, але насправді він не такий». Він застряг у «стані п'яного люмпена»; «у Пашки інше життя і інший світ», тому час від часу він намагається вирватися за межі «домашньої цапиної ностри» [1].

Пашок шукає альтернативу, ширшу перспективу, тому часто їздить до Львова у пошуках національної ідеї, їздить на рухівські збори, що було характерно для кінця 80-х. Шукаючи, він натрапляє на проекти українізації 1920-х років. «Саме так – лампа, кляса – пишеться у пошарпаних книжках і словниках з жовтими ламкими сторінками [...]. Павло любить їх гортати, віднаходячи незвичні слова» [1]. Так автор створює контраст між навколишнім пролетарським «класом» і внутрішнім «класом» героя та його оточення, і між проблемами звичайного оточення (робота, гроші, розваги) та проблемами Павла (які переростають від особистісних до загальнонаціональних).

Загалом давнє поняття «кляса» є дуже цікавим. Це щось архаїчне, колись заборонене і ностальгійне водночас. «Кляса» – клас у сучасному розумінні. Тобто соціальний клас. Після політики мовного зближення «кляса», як і багато інших слів, було якщо не викинуто з української мови, то просто змінено і, здавалося б, назавжди забуто. Нинішні спроби, хоча б косметичні, повернути мові її викинуті риси, не викликають якихось дуже приємних хвилювань. Модифікований правопис не перетворює слово «клас» на «кляса». Можливо, частково і завдяки цій ностальгії за минулим, за часами українського національного відродження, часами українізації 20–30 років, де придушені слова ще живуть «в пошарпаних книгах і словниках з жовтими тендітними сторінками», П. Вольвач і назвав саме цим словом свій роман, відобразивши в такий спосіб проблему українізації.

У міру того, як розгублений уряд став більш відкритим, він загравав з народом, який «прагне гласності та демократії». Події в романі розвиваються саме на тлі майбутніх змін, коли навіть «міліціонери» вже не ті і «союзний прапор уже не таке диво» [1].

Під час читання роману приємно вражає те, що навіть там, на Сході, у вкрай зрусифікованому Запоріжжі, відбувалася революція. Коли «зомбовані хохли століттями кричали, що їм «набридло бити кацапами», а дехто пішов ще далі – і нехай їм повертають Кубань! Це ніби два різні світи, але в певний час і в певному місці вони перетинаються. Насамперед, коли вчорашні «співгромадяни», які тільки й робили, що уважно стежили, «в яку смакоту принесли пиво», потихеньку прокинулися, ожили і почали усвідомлювати себе людьми, які вже почали йти на площу до Обкому, де треба «відкинути червону ганчірку і вивісити жовто-блакитне полотнище» [1]. Характерний тут муляр Ковбаса, який повісив на дверях плакат, із Тарасом Шевченком, який свариться пальцем: «Ваші діти говорять моєю мовою?!» [1].

Насправді про намагання Сходу бути істинно українським нема чого дивуватися, як каже у своєму інтерв'ю Павло Вольвач, «тому, що через місто тече Дніпро, Хортиця лежить посеред Запоріжжя, нехай майже непомітно – але все одно проявляється і залишає свій слід. Це вам не Донбас і тим більше – навіть не Крим. Тут, коли вдивляєшся і напружуєшся, відчуваєш, як у повітрі мерехтить героїчна пам'ять. Вона блищить і пронизує кожен нерв» [6].

Запорізький бандитський люмпенізований елемент також «ловив ніздрями запах змін», розумів, що «в світі щось змінюється і щось має змінитися докорінно». І вони змінилися. Поки перші билися на мітингах і дільницях, другі «дерлися на гору з іншого боку». «Але ми кляса там же, під одними дверима», – влучно каже один із них [1]. І дійсно. За якийсь десяток років учорашні «зłodії» та «стукачі» після легалізації бізнесу, тобто принаймні найрозумніші з них, пішли в політику. Це ще одна важлива політична проблема – проблема чесності в політиці, неможливості провести прозорі вибори у описуваній епосі.

Через деякий час герой роману опиняється в Києві. Тут він «вперше почув як по українському говорилося на урочистостях з трибуни». І був ошелешений – «всі в залі говорили тією мовою, якою він думав і говорив вдома з батьками. Невже таке може бути...? Все життя він сприймав свою мову і мову своїх батьків, як щось потаємне, яке треба ховати від стороннього ока... Він зник, що так, як вони з батьком, на людях не говорить або ніхто, або ну зовсім дрімучі люди, і то суржилом...». Звісно, «не всім батькам бути таким як Павлів», на жаль... [1]. Звісно, така ситуація – наслідок багатовікової традиції впливу росії, адже в союзних республіках з'являється низка праць, присвячених «розкриттю суспільних функцій російської мови як мови міжнаціонального спілкування і єднання народів СРСР». В останнє десятиліття існування Радянського Союзу українські русисти уже могли звітувати партійному керівництву про успішне виконання всіх трьох настановчих завдань мовної політики, спланованої Москвою для УРСР ще на початку 30-х років – усталення практики необмеженого впливу російської мови на українську і трактування відповідних процесів як «благодетельних» для української, сформованість в українській мові за посередництва тієї ж російської лексичного фонду, спільного з мовами інших республік, та запозичення численних інтернаціоналізмів.

У своєму інтерв'ю про майбутнє української мови на східних теренах Павло Вольвач відповідає: «Як писав Юрій Винничук у газеті «Постпогрес», мова має бути не престижною чи модною, а державною, за повної підтримки держави. Бо, наприклад, у тій же Чехії чеська мова теж не вважалася престижною, але підтримка з боку держави зробила свою справу» [7].

І такої підтримки в часи, коли писався роман «Кляса», не було, що було цілеспрямованим придушенням української мови. Роман Павла Вольвача «Кляса» (звичайно, якщо не зважати на надто вживану рідну мову та непристойні еротичні сцени) цілком можна зарахувати до популяризації мови, принаймні через опис середовища зрусифікованого Сходу, самого його нутра. Що, на жаль, майже не спостерігається в сучасній українській літературі.

Пізніше й сам Павло втягнутий у вир революції. Але він сприймає її лише по-своєму з розумінням того, що байдужого хохла треба не протиставляти, а порівнювати з ним самим: «Він не кидає слів, а пояснює Час, який є творінням великих поетів». Проте «чомусь, коли він наближається до острівця людей під жовто-синьо-червоно-чорними прапорами, його серце починає битися швидше». Особливо, коли «в Капулівці я побачив колони під українськими прапорами, які йшли без кінця і без кордонів, аж до обрїю, і дорога ніби повертала від тих колон». І коли він «гуляв по Львову в потоці громади» [1].

А мегаполіс живе своїм життям: «З мосту, прикрашеного колонами і бетонними кулями, видно далекі дими і язички факелів над трубами, а під мостом до заводу сунуть состави з рудою й коксовим вугіллям» [1]. Але саме там, навіть на побутовому рівні, нікуди не дітись – часи змінюються, виринає націоналізм. Коли одні ще спорять сперечаються про галичан «там, кажуть, ужас, всіх, хто не по-українськи – вигонять»), інші розмірковують більш тверезо: «Кацапи вони нахабні. Хоча, звісно, пензенський простий мужик нічого не винен. І вологодський. Аби тільки дома в себе сиділи. Тільки не сидять...» [1].

Цікавою є характеристика хохла у романі: «Мужик, який років з тридцять прийшов до міста з села, з якої-небудь Новогупалівки, а їхні діти перепитують, кліпаючи очима: а ти шо, с бандерштата? Пашок не з бандерштата. Він тутешній. Тутешній за багатьох. Йому рідний полин, од запаху якого самі собою закриваються очі і солодко млоїть у грудях, рідне небо, в хмарках і без, ніби намазані олією стежки і роса на спориші, теж як і олія, і марииво над степом, серед якого десь дихає дідове село, і Оріхів, і Гуляй-Поле, і вогкі повіви Дніпра, і...» [1].

Цікавим і повчальним є шмат про українізацію, автор слушно зауважує: «Господи, чого ж вони такі ущербні?! Чого вони протиставляються всій решті, а не навпаки – залучають до себе?» [1].

Герой роману також зазначає, що «про Україну говорять і, здається, чекають її від Галичини». Звичайно, українська революція кінця 1980-х – початку 1990-х почалася зі Львова і нікуди не дінеться. Принаймні, серед патріотично налаштованих вихідців з Наддніпрянщини він п'ятий після «хлопців із Бундесштату». Тоді чому Пашок часто їздив до Львова, чи не за контр-рабандою революції?

Серед суспільно-політичних проблем виділяються і культурні. Десь там, де бурлить «мільйонне індустріальне місто, заселене переважно вчорашніми селянами та їхніми нащадками», де «доволі безлика архітектура, кволість традицій і культурного прошарку» є саме «те місце, де з'являться поетам» [1]. Цікаво, що в оточенні головного героя поезія досі сприймається як «щось ганебне». Справжнішим є ніж, «приємна тяжкість якого в кишені повністю затьмарює страх» [1]. Однак Павлові пощастило мати батька, який був «ідейним до туману в голові». Батько Павла не любить комуністів, бо «комуністи в Італії – чистокровні імперіалісти» [1].

У романі «Хрещатик-Плаза» головний герой не позбувається свого національного світовідчуття: не полишає думки писати вірші, не відмовляється від внутрішнього чуття мови, яке вимагає фізичного вивільнення (формулює й озвучує думки українською мовою), незважаючи на природу міського мовлення (воно є складним і неоднорідним). Наратор пояснює численні деталі й подробиці, які відбувалися в безкінечних пригодах журналіста: «Допіру, впродовж години, мені потисли руки президент і прем'єр-міністр – почергово й саме в такому порядку» [3, с. 84].

У своєму інтерв'ю П. Вольвач на питання «А сам ти як оцінюєш події ось уже майже 10-літньої давності? І чи це випадковий збіг – що роман, у якому змальований Київ 2004-го року, ти написав саме тепер?» відповідає: «Оцінок у тексті взагалі нікому й нічому не давав. На мою думку, це чи не найяскравіший момент в українських реаліях останньої чверті століття. Справжній масовий, низовий, безкорисливий порив там таки був. Попри всі деталі й – головне – результат. Інша річ, що він, той результат, навряд чи й міг бути іншим. Як і в романному тексті, пошлюся на слова Гассета про долю нації, чия еліта “не має плану на завтра”. (До речі, а тепер хіба не схожа ситуація?..). Дискусії довкола Майдану-2004 тривають давно. Скільки людей, стільки й думок. Ну, а поява роману через майже десятиріччя по революції свідчить хіба про те, що особисто для мене ті події “відстоялися”, набули якогось хтонічного підґрунтя. І озиваються притлумленими вібраціями – Україна жива» [6].

З роману та зі слів автора помітно, що Революція 2004 року стала для нього особисто важливим поворотом у розвитку нації та незалежності України, першим кроком до істинної незалежності від країни-сусіда.

Роман «Сни неофіта» – хоча і не традиційна соціально-психологічна проза на кшталт класичних Бальзака та Діккенса, але задум дуже схожий – показати еволюцію особистості в епоху соціальних і цивілізаційних змін. Проблематика тут хоч і лишається як суспільна, так і політична

та культурна, однак автор змальовує більше проблем окремої особистості, які в сукупності відображують проблематику епохи.

Соковита панорама життя, в яку вписаний вчорашній карний злочинець, пролетар, різночинець, а нині молодий поет і журналіст – огорнута туманом надій, крізь які світиться Київ: як реалізація мрії та можливість подальших трансформацій. Але це попереду. А поки що перед читачем – провінційний космос, у якому є все: грабіжники та журналісти, махнівці та губернатори, бійці «Спасу» та поети-літстудійці. Легендарний поет-дисидент Холодний сусидить на сторінках роману з авторитетом Медведем, а містик Чудін якимось поєднується із секс-символом Наталкою Шамоніною. І над усіма ними панує Місто.

Дивним і невинуватим є те, що деякі критики шукають у «Снах неофіта» проблему виробництва, економічні проблеми – мабуть, через горезвісні стереотипи часів соціалістичного реалізму про необхідність індустріального складника в літературі, що зображує промислове місто, яким Запоріжжя і вважається.

У цій прозі не йдеться ні про заводи, ні про технологічні процедури, ні навіть про життя та існування спеціалістів промислових гігантів. Хоча головний герой вже деякий час заробляє гроші на ринку, читач не побачить розповіді про якусь конкретну діяльність підприємців, бо весь контекст передбачає, що новачок присутній на базарі лише формально. До того ж базар, якщо придивитися, не зовсім тривіальний бізнес-об'єкт – це, імовірно, символ вічного ринку, де за все (особливо за те, що не продається) треба платити – тобою, твоєю долею – перифразуючи відомий шекспірівський вислів «весь світ – базар» [2].

Тож це точно роман про те, як стати поетом, тому основна проблема у «Снах неофіта» – митця і суспільства, суспільно-політичних умов для творчості. І тому фоном цієї події є не лише конкретне індустріальне місто, хоча запоріжці із задоволенням знайомляться з вулицями, будинками, атмосферою та людьми, бо все це розумно – іноді різновидно і смачно, іноді все в одному, але завжди яскраво і точно змальовано автором. Сцена у «Снах неофіта» – це Час, який у цьому конкретному випадку освітлюється запізним, перекрученим, але могутнім і невблаганним самоусвідомленням нації, яка потребує, навіть бажає народжувати власних Поетів – і дає народження. Здається, що навіть простіше і природніше слідкувати й розуміти суть показаного читачам, які не є свідками подій, які є прототипом сюжетних ліній роману, адже щось дуже подібне, мабуть, відбувалося в ті дивні часи в інших містах і містечках, навіть у нашій столиці.

Проте тлом подій автор знову обирає конкретне місто. Багато в чому завдяки біографічним елементам, завдяки чудовому знанню обставин, адже П. Вольвач тоді працював журналістом на місцевому телебаченні. Письменник зображує головного героя в місті Запоріжжі. Початківець із периферії, з найгустішої первинної юшки суспільства (тому його душа відгукується, тяжіє до маргінальних, колоритних персонажів, сповнених невимовної таємної сили села – «села Калантирівка-Карантинка»), звідки персонаж виштовхується силою своєї долі, невіддільної від долі людей, на головну дорогу буття. Символом цієї магістралі в рідному місті героя «Снів неофіта» є центральний проспект, який у Запоріжжі – справжня вісь, навколо якої обертається все місто. Тут, в одному з двориків обабіч проспекту, як на самій «протоптаній стежці життя», молодий поет знаходить кохану, сім'ю, і нарешті закладає перші цеглинки свого Світу, бо цей світ починає звучати з його мови, його ментальності. Усе це Павло Вольвач робить зі своїм героєм невинуватим, і то не лише тому, що є певний біографічний факт. По-перше, письменник не керується біографічними реаліями, він не має підстав і, мабуть, бажання відкинути такий промовистий літературно-філософський символ, який посиляє йому саме життя, – і він не помиляється.

Магістраль, напрямком якої вона перериває, загороджує, пам'ятник «вождю». Ця магістраль починається або закінчується біля станції. Якщо на початку роману герой перебуває десь біля площі (тоді вона називалася «площа Леніна»), то наприкінці роману він уже на іншому полюсі міста – на вокзалі в напрямку Києва.

До речі, станція, на якій головний герой «завжди когось зустрічає в потязі до Запоріжжя», є дуже важливим елементом у символічній системі «Снів неофіта» – це своєрідний портал, через який людина йде в інші світи, відбувається, існує, проходить. Мабуть, тому єдиний образ,

який подobaвся молодому поетові – це образ залізниці, по якій степ намагається проникнути в місто і з'єднує Запорізький край із містом Запоріжжям.

Цікаво й те, що саме змальовуючи літературне, тобто мистецьке товариство, автор економно, аж до аскетичної простоти, використовує художні засоби. Навіть перелік літературних засобів не звучується – скорочується їх сфера, наче їм нема де розгулятися. І це відразу привертає увагу, бо різко контрастує з розмаїттям розлогих метафор, яскравих епітетів, парадоксальних паралелізмів, дзвінких відгомонів алітерацій та іншого, що спритно використано для створення образу міста, міфу про місто. Автор не може встояти перед спокусою вголос зізнатися, що вулиця його рідного Запоріжжя (малої батьківщини) вражає схожа на проспект Києва, столиці його великої батьківщини.

Чому письменник, що охоплює літературне коло, так виразно, навіть навмисне, художніми засобами зберігає стильовий темперамент? Чи можна показати ставлення новачка до периферійних літературних починань, де герою, порівняно зі світами й долями далеких геніїв, бракує справжнього драйву, простору для втечі, бо, як кажуть, «немає пророка» [2]? Чи це відповідь, естетичний контрапункт маніпуляцій і брехливості світогляду поета – своєрідне неприйняття? У будь-якому разі для досягнення мети автор майстерно й недбало підпорядковує поезику ідеї.

Щось подібне бачимо у зображенні злочинного світу, коли для зображення ситуації потрібна не лірика, а речитатив, реп. Павло Вольвач не вимальовує всі окремі деталі, як у картині пейзажиста, він навіть не звертається до «літературної графіки», але не обмежується максимально можливою стислістю та схематичністю в мистецтві – до породження настінного живопису – його Ведмідь і компанія – живі постаті й безбарвні.

Роман багатошаровий, цікаво відчутти його українську проблематику, є багато родзинок, як-от: опис гопака, який танцюють сучасні запоріжці, і який ніби мимоволі одним штрихом порівнюється з гуцульським танком; або символіка двічі постколоніального міста Запоріжжя; чи новаторство письменника у формуванні засобів зображення міського життя, таких необхідних українській літературі; алюзії на явища та факти української та світової культур і багато-багато іншого. Тому назва роману зовсім не випадкова і не чужа українській літературі. І не тільки через неохоту Шевченка. Ми, українці, та й людство загалом багато в чому ще новачки – вчимося, сумніваємося, помиляємося, шукаємо. Проблема таких пошуків – одна із визначальних у романі, яка є як проблемою епохи загалом, так і окремої людини, головного героя. Завжди важко втілити в життя мрії новачка, але іншого шляху до цього немає.

Загалом відтворення доби 80–90-х років з усіма її негараздами та досягненнями у романах П. Вольвача має виразні ідеологічні та естетичні аспекти. Головні ідеологічні аспекти – звернення уваги читача на необхідність переосмислення власної історії, виявлення славного минулого та наслідування його, показ жакіть, через які довелося пройти українському народу заради свободи, яку ми маємо нині. Для письменника революція 2004 року є тим періодом, де український національний дух проявив себе сповна, ставши рушійною силою на шляху до майбутньої незалежності та дерусифікації.

Висновки. Отже, у трилогії П. Вольвача «Кляса», «Хрещатик-плаза» та «Сни неохіта» найперша та, напевно, найвагоміша суспільно-політична проблема, яку порушує автор – це проблема незалежності України та її дерусифікації. Це також мовне питання, яке є актуальним і в наш час. Усі ці проблеми тісно між собою пов'язані, одна зумовлює іншу, і без їх розв'язання автор не бачить сильної і незалежної України. Другорядними постають проблеми соціальні – низька заробітна плата, нереалізованість українців, особливо молоді, соціальні проблеми наркоманії та алкоголізму.

Зважаючи на особливості стильової манери автора, його неординарних персонажів, і не тільки журналістів, простежуємо вольвачівський погляд на Україну та українців. Для цього обрано інтровертний та екстравертний кут погляду на зовнішній вияв проблем і внутрішні протиріччя.

Abstract. The article analyzes the socio-political issues of P. Volvach's novelistics. Attention is paid to its place in the structuring of the autobiographical discourse of the novels «Klyasa», «Khreshchatyk Plaza» and «Dreams of a Neophyte». The socio-political problems identified by P. Volvach in his works are differentiated. The main artistic aspects of the reproduction of socio-political issues in the researched novels are determined.

The scientific novelty of the research consists in the study of socio-political issues of P. Volvach's novelistics as a means of structuring his autobiographical discourse.

The theoretical significance of the study: the theoretical aspects of the genre of the industrial novel are summarized, the literary experience of studying P. Volvach's prose is collected.

The practical significance of the obtained results is reduced to the fact that they are a step towards the study of P. Volvach's prose, which is currently insufficiently researched. In particular, the study of socio-political issues in the author's novels allows us to talk not only about the structure of autobiography in his work, but also about P. Volvach's personality and his attitude to the era in which he lived and worked.

The material of the research is the novels of P. Volvach «Klyasa», «Khreshchatyk Plaza» and «Dreams of a Neophyte».

The following research methods were used: comparative, sociological, biographical, philological.

Keywords: P. Volvach, autobiography, socio-political issues, era.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Йолкіна Л. Специфіка реалізації ліричного суб'єкта в поезії Павла Вольвача. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. 2016. Вип. 2. С. 132–135.
2. Стусенко О. Клясика Павла Вольвача. *Літакцент*. URL: <http://litakcent.com/2011/04/18/kljasyka-pavla-volvacha/>
3. Ярошук В. Онтологічні виміри творчості Павла Вольвача. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 8. Філологічні науки (мовознавство та літературознавство)*. Вип. 12. 2019. С. 66–70.
4. Соловей О. Обидва береги (Випадок Вольвача). *Олег Соловей – поет, прозаїк, критик, дослідник сучасної української літератури*. 2016. URL: <https://www.oleg-solovey.com/single-post/2017/03/22/обидва-береги-випадок-вольвача>
5. Соловей О. Кавова гуща життя. *Літературна Україна*. 2015. 15 січня (№ 3). С. 7.
6. Ленюк М. І. «Хрещатик-плаза» Павла Вольвача як зразок постмодерністського роману в сучасній українській літературі. *Молодий вчений*. 2017. № 7. С. 207–210.
7. Ткаченко М. Особливості виробничої прози в українській радянській літературі: повість Дмитра Бузька «Домни». *Слово і Час*. 2021. № 6(720). С. 66–81.
8. Вольвач П. Кляса: роман. Харків: Фоліо, 2010. 442 с.
9. Пароваткіна А. Павло Вольвач: «Редактори писали на полях мого нового роману, що це знавісніла брехня про Майдан». *Детектор медіа*. URL: <https://detector.media/kritika/article/87791/2013-11-23-pavlo-volvach-redakto-gu-pysaly-na-polyakh-mogo-novogo-romanu-shcho-tse-znavisnila-brekhnya-pro-maydan/>
10. Сарахман Е. «Ніколи не думал, що мне столько раз будет так страшно» Павел Вольвач презентова новий роман. *Gazeta.ua*. URL: https://gazeta.ua/ru/articles/culture/_nikogda-ne-dumal-chno-mne-stolko-raz-budet-tak-strashno-pavel-volvach-prezentoval-novyj-roman/548437?mobile=true
11. Вольвач П. Хрещатик-Плаза: роман. Київ: Український пріоритет, 2013. 288 с.
12. Вольвач П. Сні неофіта: роман. Львів: Видавництво Старого лева, 2017. 288 с.

УДК 811.111'42'272:808.51]:321.01(477)»20»

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ УКРАЇНИ В ПРОМОВАХ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ПОЛІТИКІВ НА ПОЧАТКУ 20-Х РОКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

В. О. Маніленко, О. О. Залужна

Анотація. Стаття присвячена аналізу лінгвостилістичних засобів, які використовуються для створення образу України в англійськомовних політичних промовах. Дослідження здійснюється на основі опублікованих на офіційних урядових сайтах текстів промов. У межах аналізу окреслено політичну промову як центральний жанр політичного дискурсу, який виконує усі притаманні політичному дискурсу функції. Образ держави, який створюється в таких промовах за допомогою лінгвостилістичних засобів, піддається аналізу та виділяються його елементи, зокрема народ, армія, стратегія підтримки України тощо.

Ключові слова: політичний дискурс, політична промова, образ держави, лінгвостилістичні засоби.

1. Вступні зауваження. На сучасному етапі існування України (початок 20-х років ХХІ століття), дослідження її образу має велике значення. Країна переживає значні зміни у всіх аспектах, включно з суспільно-політичними, економічними та культурними, що сприяє її об'єднанню навколо національних цінностей та інтересів. Події, які відбуваються на території України, стимулюють більший інтерес до вивчення феноменів, які розкривають національну специфіку [1, с. 54]. Важливість дослідження образу держави в ЗМІ та промовах політиків не викликає